

δοπούου δὲν ὑπάρχει Ἑλλήν ὁ μὴ γινώσκων τὰς ἐπιφανεῖς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπηρεσίας καὶ θυσίας.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 15 Μαρτίου 1880.

Κ. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

ΑΝΕΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

[Μυθιστόρημα Ἐκτορος Μαλὸ βραβευθὲν παρὰ τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μετάφρασις Α. Ρ. Ραγκαβῆ].

Συνέχεια. (ὁ σελ. 161).

Ε'

Καθ' ὁδόν.

Ὅστις ἀγοράζει παιδιά διὰ τεσσαράκοντα φράγκα δὲν εἶναι διὰ τοῦτο ἀφεικτικὸς καὶ ἀγριὸς ἀνθρωποφάγος, προμηθευόμενος νωπὸν ἀνθρώπινον κρέας διὰ τὸ μαγειρεῖόν του.

Ὁ Βιτάλης δὲν ἤθελε νὰ μὲ φάγῃ καὶ κατ' ἐξαιρέσειν σπανίαν παρὰ τοῖς ἀγορασταῖς τῶν παιδίων, δὲν ἦτον κακὸς ἀνθρώπος.

Ἡ ἀπόδειξις τούτου μετ' ὀλίγον μ' ἐδόθη.

Ἐκ τῆς χειρὸς μ' εἶχε συλλάβει εἰς αὐτὴν τὴν ἀκρόρειαν, τὴν διαιροῦσαν τὴν κοιλάδα τοῦ Λήγηρος ἀπὸ τῆς κοιλάδος τῆς Δορδόνης, καὶ σχεδὸν ἀμέσως ἤρχισαμεν νὰ καταβαίνωμεν τὴν πλευρὰν τὴν ἐστραμμένην πρὸς μεσημβρίαν.

Ἀφ' οὗ δ' ἐπεριπατήσαμεν ἐν τέταρτον τῆς ὥρας περίπου, μοὶ ἀφῆκε τὴν χεῖρα.

— Τώρα, εἶπε, περιπάτει βραδέως πλησίον μου· μὴ λησμονῆς ὅμως ὅτι, ἂν σοὶ ἔλθῃ ὄρεξις νὰ φύγῃς, ὁ Κάπης καὶ ὁ Ζερβίνος δὲν θ' ἀργήσουν νὰ σὲ προσθάσουν. Ἡξευρε, ἔχουν τοὺς ὀδόντας ὀξεῖς.

Νὰ φύγω, ἤσθανόμην ὅτι τώρα πλέον ἦτον ἀδύνατον, ἐπομένως ὅτι ἦτον ἀνωφελὲς νὰ τὸ δοκιμάσω.

Σιωπῶν, ἀνεστéναξα.

— Λυπεῖσαι, ἐξηκολούθησεν ὁ Βιτάλης. Τὸ ἐννοῶ καὶ δὲν σὲ καταδικάζω. Ἐχεις τὴν ἀδειαν νὰ κλαύσῃς, ἂν σ' εὐχαριστῇ. Ἀλλὰ προσπάθησε νὰ ἐννοήσῃς ὅτι δυστυχία δὲν εἶναι διὰ σὲ ὅτι σ' ἐπῆρα. Τί θὰ ἐγίνεσο; Ὅα σ' ἐστελλον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸ κατάστημα τῶν ἐκθέτων. Αὐτοὶ ὅπου σὲ ἀνέθρεψαν, γονεῖς σου δὲν εἶναι. Τὴν μητέρα σου λέγεις ὅτι τὴν ἀγαπᾷς, ὅτι ἦτον καλὴ πρὸς σὲ, ὅτι εἶσαι ἀπληπισμένος διότι φεύγεις ἀπὸ πλησίον της. Ὅλ' αὐτὰ καλά καὶ ἄγρια συλλογίσου ὅμως ὅτι δὲν θὰ τῇ ἦτον δυνατόν νὰ σὲ διατηρήσῃ παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἀνδρός της. Καὶ αὐτὸς ἀδύμη ἴσως δὲν εἶναι τόσον σκληρὸς ὅσον τὸν φαντάζεσαι. Δὲν ἔχει πῶς νὰ ζήσει ἔπαθε σωματικῶς· δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ ἐργασθῇ· σκέπτεται λοιπὸν ὅτι δὲν ἔμπορεῖ ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης διὰ νὰ σὲ τρέφῃ. Ἐννόησον σήμερον, παιδίον μου, ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι μάχη, καὶ ὅτι εἰς αὐτὴν δὲν γίνεται πάντοτε ὁ,τι θέλομεν.

Βεβαίως φρόνιμοι λόγοι ἦσαν αὐτοὶ, ἡ τοῦ-

λάχιστον λόγοι ὑπὸ τῆς πείρας ὑπαγορευόμενοι. Ἄλλ' ὅ,τι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀντήχει πάντων τῶν λόγων ἰσχυρότερον εἰς τὴν καρδίαν μου, ἦτον—ὁ χωρισμός.

Δὲν θὰ ἐβλεπον λοιπὸν πλέον ἐκείνην ἥτις μὲ ἀνέθρεψεν, ἥτις μ' ἐθώπευεν, ἦν ἡγάπων, — τὴν μητέρα μου!

Καὶ ὁ στοχασμὸς οὗτος μοὶ ἔσφιγγε τὸν λαιμὸν, μὲ ἀπέπνιγε.

Ἐπεριπάτου ὅμως πλησίον τοῦ Βιτάλη, προσπαθῶν νὰ ἐπαναλέγω εἰς ἑμαυτὸν ὅσα μοὶ εἶπε. Βεβαίως ὅλ' αὐτὰ ἦσαν ἀληθῆ. Ὁ Βαρβερίνος δὲν ἦτον πατήρ μου, καὶ οὐδεὶς ὑπῆρχε λόγος βιάζων αὐτὸν νὰ ὑποστῇ ἐξ αἰτίας μου ὅλας τῆς πενίας τὰς ἀθλιότητας. Εἶχε προθυμηθῇ νὰ μὲ ἀνασώσῃ καὶ νὰ μ' ἀναθροέψῃ. Τώρα μὲ ἀπέπεμπε, διότι δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ μὲ διατηρήσῃ. Δὲν ἔπρεπε, ὅταν τὸν ἀνελογιζόμην, νὰ ἐνθυμῶμαι τὴν παροῦσαν ἡμέραν, ἀλλὰ ὅλα τὰ ἔτη ὅσα ἔζησα εἰς τὸν οἶκόν του.

— Σκέψου ὅ,τι σὲ εἶπα, μικρὲ, ἐπανελάμβανεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὁ Βιτάλης. Δὲν θὰ εἶσαι πολὺ δυστυχὴς πλησίον μου.

Ἀφ' οὗ κατέβημεν ἀρκετὰ τραχὺν κατήφορον, εὐρέθημεν εἰς εὐρύχωρον χέρσον πεδιάδα, ἥτις μακρὰν μονότονος ἐξετείνετο. Οὔτε οἰκία καμμία οὔτε δένδρον. Μόνον ἐρεῖλαι ὑπέρυθροι ἐκάλυπτον πᾶσαν τὴν ἔκτασιν, καὶ ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα σπάρτα ναννοφυῆ ἐκυμάτου εἰς τὸν ἄνεμον.

— Βλέπεις, μοὶ εἶπεν ὁ Βιτάλης, ἐκτείνων τὴν χεῖρα πρὸς τὸ γυμνὸν πεδίον, ὅτι θὰ ἦτον μάταιον νὰ ζητήσῃς νὰ φύγῃς· ὁ Κάπης καὶ ὁ Ζερβίνος ἀμέσως θὰ σ' ἐπρόφθανον.

Νὰ φύγω; Οὔτε εἰς τὸν νοῦν μοὶ ἐπήρχετο. Καὶ παῦ νὰ ὑπάγω; Πρὸς ποῖον;

Καὶ τέλος πάντων ὁ ὑψηλὸς αὐτὸς γέρον μὲ τὴν μακρὰν πολιὰν γενειάδα δὲν ἦτον ἴσως τόσον φοβερὸς ὅσον κατ' ἀρχὰς ἐνόμισα. Ἄν ἦτον κύριός μου, ἴσως δὲν θὰ ἦτον κύριος ἀνιλεῖς.

Πολὺν χρόνον ἐπεριπατοῦμεν εἰς τὰς θλιβεράς μοναξίας ἐκείνας, καὶ τὰς χέρσους γαίας ὅταν ἀφῆνομεν εὐρίσκομεν πεδιάδας φρυγανσκοπεῖς, καὶ πέριξ ἡμῶν, μέχρις οὗ ἡ ἄρασις ἐξετείνετο, ἐβλέπομεν μόνον λόφους στρογγύλους, ἔχοντας τὰς κορυφὰς φαλακράς.

Ὅλως διόλου ἄλλην ἰδέαν εἶχον περὶ ὁδοποριῶν, καὶ ὅτε ποτὲ εἰς τὰ παιδαριώδη μου ὄνειρα ἐγκατέλειπον τὸ χωρίον μας, περιέτρεχον κατὰ φαντασίαν τόπους ὠραίους, κατ' οὐδὲν ὁμοιάζοντας ἐκείνους οὓς εἶχον ἤδη πρὸ ὀφθαλμῶν μου.

Προσέτι δὲ τότε κατὰ πρῶτον διέτρεχον τὸσον δρόμον χωρὶς ν' ἀναπαυθῶ.

Ὁ κύριός μου ἐβάδιζε διὰ μετ' ἄλου κανονικοῦ βήματος, ἔχων τὸν Καρδούλην εἰς τὸν ὦμον ἢ εἰς τὸν σάκκον του, καὶ περὶ αὐτὸν ἔτρε-

γον οί σκύλοι χωρίς νά μακρύνωνται παντελώς.

Ἐνίοτε ὁ Βιτάλης τοῖς ἀπνύθουε θεραπευτικὴν τινα λέξιν, πότε γαλλιστί, πότε εἰς γλώσσαν τινα ἣν δὲν ἐγνώριζον.

Οὐτ' ἐκεῖνος οὐτ' ἐκεῖνοι δὲν ἐφαίνοντο ἐνθουμούμενοι τὴν κούρασιν. Δὲν ἤμπορῶ ὅμως νά εἰπῶ τὸ ἴδιον καὶ περὶ ἐμοῦ. Αἱ δυνάμεις μου εἶχον ἐξαντληθῆ. Ὁ φυσικὸς κάματος, προστιθέμενος εἰς τὴν ἠθικὴν ταραχὴν, μὲ κατέβαλλεν ἐντελῶς.

Ἐβουρον τοὺς πόδας μου, καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου ἐδυνάμην ν' ἀκολουθῆσω τὸν κύριόν μου. Δὲν ἐτόλμων ὅμως νά τῷ ζητήσω νά σταθῶμεν.

— Τὰ ξύλινα σου κρούπελα, μοι εἶπε, σ' ἐνοχλοῦν. Ὅταν φθάσωμεν εἰς Ἰσσελ, θά σοι ἀγοράσω δερμάτινα πέδιλα.

Αἱ λέξεις αὗται ἀνεξωγογόνησαν τὸ θάρρος μου.

Τῷ ὄντι πέδιλα ἦσαν πάντοτε ἡ ἐνθουμοτάτη ἐπιθυμία μου. Ὁ υἱὸς τοῦ παρέδρου, καὶ προσέτι καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ξενοδόχου εἶχον πέδιλα, καὶ τὴν κυριακὴν, ὅταν ἤρχοντο εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐγλύστρων ἀσφύτως εἰς τῆς ἐκκλησίας τὰ μάρμαρα, ἐν ᾧ ἡμῶν τῶν χωρικῶν τὰ κρούπελα ἀπετέλουον φοβερὸν κρότον.

— Τὸ Ἰσσελ, εἶναι ἀκόμη μακρὰν;

— Κραυγὴ τῆς καρδίας σου, εἶπεν ὁ Βιτάλης γελῶν. Ἐπιθυμεῖς λοιπόν, παιδί μου, πολὺ ν' ἀποκτήσης πέδιλα; Αἶ! σὲ ὑπόσχομαι νά σοι δώσω, καὶ νά ἔχουν ἀπὸ κάτω καρφία. Καὶ ὑπόσχομαι ἀκόμη νὰ σοι δώσω καὶ βρακίον ἀπὸ κατυφέν, καὶ ἐπενδύτην καὶ πῖλον. Ἐλπίζω ὅτι τοῦτο θά ξηράνη τὰ δάκρυά σου, καὶ θά σοι δώσῃ πόδας διὰ τὰς ἐξ λεύγας ὅσαι ἀκόμη μᾶς μένουσι.

Πέδιλα μὲ καρφία! Ἥμην ὄλος ἐκτὸς ἐμαυτοῦ. Μέγιστον πρᾶγμα ἦσαν δι' ἐμὲ τὰ πέδιλα· ὅταν ὅμως ἤκουσα ὅτι θά ἔχουν καὶ καρφία, ἐλησμόνησα τὴν λύπην μου.

Ὅχι, βεβαίως ὄχι, ὁ κύριός μου δὲν ἦτον κακὸς ἄνθρωπος.

Κακὸς ἄνθρωπος θά παρετῆρει ποτὲ ὅτι τὰ ξύλινα κρούπελα μὲ ἠνώχλου;ν;

Πέδιλα! πέδιλα μὲ καρφία! Βρακίον κατυφέν! καὶ ἐπενδύτην! καὶ πῖλον!

ὦ! ἂν ἡ μάνα Βαρβερίνα μ' ἔβλεπε, πῶς θά ἦτον εὐχαριστημένη, πῶς θά ἐκόμπασε δι' ἐμὲ!

Τί δυστυχία ὅτι τὸ Ἰσσελ ἀπέιχεν ἀκόμη τόσον!

Ἄλλ' ἂν καὶ τὰ πέδιλα καὶ τὸ βρακίον τοῦ κατυφέν ἦσαν εἰς τὸ πέρασ τῶν ἐξ λευγῶν ὅσαι ἀκόμη μᾶς ἔμενον, μοι ἐφάνη ὅτι θά μοι ἦτον ἀδύνατον νά περιπατήσω τόσον μακρὰν.

Εὐτυχῶς ὅμως ὁ καιρὸς ἦλθεν εἰς βοήθειάν μου.

Τὸν οὐρανὸν, αἴθριον ὅτε ἀνεχωρήσαμεν, ἐκάλυψαν κατ' ὀλίγον τεφρόχροα σύννεφα, καὶ μετ' ὀλίγον λεπτή ψυχάλα ἤρχισε, καὶ δὲν ἔπαυεν.

Ὁ Βιτάλης ἐπροστατεύετο ἱκανῶς ὑπὸ τὴν

ἀρονακίδα του, καὶ εἰς αὐτὴν κατέφυγε καὶ ἐκρύβη καὶ ὁ Καρδοῦλης ἅμα ἠσθάνθη τὴν πρώτην τῆς βροχῆς βανάδα. Ἄλλ' οἱ κύνες κ' ἐγὼ δὲν εἶχομεν πῶς νά καλυφθῶμεν, καὶ μετ' ὀλίγον ἡ βροχὴ μᾶς εἶχε διαπεράσει. Καὶ οἱ μὲν κύνες ἠδύνατο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ν' ἀποτινάσσωσι τὰς σταγόνας ἀπὸ τοῦ δέρματός των· ἀλλ' ἐγὼ δὲν εἶχον τὸ φυσικὸν βοήθημα τοῦτο, καὶ ἐπεριπάτου παγόνων καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τὸ βᾶρος τῶν καθύγραν μου ἐνδυμάτων.

— Εἶσαι ὑποκειμενος εἰς καταρροήν; μὲ ἠρώτησεν ὁ κύριός μου.

— Δὲν ἤξεύρω. Δὲν ἐνθυμούμαι ποτὲ νά εἶχον καταρροήν.

— Καλὸν τοῦτο, πολὺ καλόν. Βλέπω, ἔχεις καὶ τὰ καλά σου. Δὲν θέλω ὅμως νά σ' ἐκθέσω ἀνωφελῶς. Δὲν προχωροῦμεν περισσότερον σήμερον. Ἴδου αὐτὸ τὸ χωρίον ἐμπρὸς μας. Ἐκεῖ θά διανυκτερεύσωμεν.

Ξενοδοχεῖον ὅμως δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ χωρίον, καὶ οὐδεὶς ἤθελε νά δεχθῆ εἰς τὴν καλύβην του εἶδος ἐπαίτου, σύροντος κατόπιν του ἓν παιδίον, καὶ τρεῖς λασπωμένους σκύλους.

— Δὲν ὑπάρχει ἐδῶ κατάλυμα, μᾶς ἔλεγον.

Καὶ μᾶς ἔκλειον τὴν θύραν. Μάτην ἐκρούομεν θύραν μετὰ θύραν· καμία δὲν ἠνοίγετο.

Ἐπρεπε λοιπὸν νά διατρέξωμεν ἀκόμη, χωρὶς ν' ἀναπαυθῶμεν τὰς τέσσαρας λεύγας μέχρι τοῦ Ἰσσελ; Ἡ νύξ ἐπῆρχετο, ἡ βροχὴ μᾶς ἐπάγονε, καὶ τοὺς πόδας μου ἐγὼ ἠσθανόμην ξηροῦς ὡς ξύλα.

ὦ! τὸν οἶκον τῆς μάνας Βαρβερίνας.

Τέλος εἰς χωρικός, ἐλεημονέστερος τῶν ἄλλων, συγκατένευσε νά μᾶς ἀνοίξῃ τὸν ἀχυρῶνά του· πρὶν ὅμως μᾶς ἐπιτρέψῃ νά ἐμβῶμεν, μᾶς ἐπέβαλε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ νά μὴ ἀνάψωμεν φῶς.

— Δός μοι τὰ πύραυλά σου, εἶπεν εἰς τὸν Βιτάλην· θά σοι τ' ἀποδώσω αὔριον εἰς τὴν ἀναχώρησίν σας.

Τουλάχιστον εἶχομεν στέγην ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μας, καὶ ἡ βροχὴ δὲν μᾶς ἔπιπτεν εἰς τὸ σῶμα.

Ὁ Βιτάλης ἦτον ἄνθρωπος προνοητικὸς, καὶ ποτὲ δὲν ὠδοιπόρει χωρὶς ἐφοδίων. Εἰς τὴν στρατιωτικὴν πῆραν ἦν ἔφερεν εἰς τοὺς ὄμους του ὑπῆρχε μέγα τεμάχιον ἄρτου. Τοῦτο διήρρεσεν εἰς τέσσαρα.

Τότε κατὰ πρότον εἶδον πῶς διετῆρει τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸν θιασόν του.

Ὅτε περιφερόμεθα ἐκ θύρας εἰς θύραν ζιτουῦντες κατάλυμα, ὁ Ζερβίνος εἰσῆλθεν εἰς μίαν οἰκίαν, καὶ ἐξῆλθε σχεδὸν ἀμέσως, ἔχων τεμάχιον ξηροῦ ἄρτου εἰς τοὺς ὀδόντας. Ὁ Βιτάλης μίαν μόνην λέξιν εἶπε·

— Τὸ ἐσπέρας, Ζερβίνε.

Δὲν ἐσυλλογιζόμην πλέον αὐτὴν τὴν κλοπὴν,

ἔταν, καθ' ἣν ὥραν ὁ κύριος ἡμῶν ἔκοπτε τὸν ἄρτον, εἶδον τὸν Ζερβίνον λαμβάνοντα ἔκφρασιν σκυθρωπὴν.

Ἐκαθήμεθα εἰς δέματα πτέρης, ὁ Βιτάλης καὶ ἐγὼ πλησίον ἀλλήλων, ὁ Καρδούλης μεταξὺ ἡμῶν, καὶ οἱ τρεῖς κύνες ἴσταντο κατ' ἀράδα ἔμπρὸς ἡμῶν, ὁ Κάπης καὶ ἡ Δόλση τὸ βλέμμα ἀτενὲς ἐπὶ τοῦ κυρίου των, ὁ δὲ Ζερβίνος κλίτων τὴν μύτην πρὸς τὴν γῆν, καὶ ὕπνια ἔχων τ' αὐτία.

— Ὁ κλέπτης νὰ ἐξέλθῃ τῆς γραμμῆς, εἶπεν ὁ Βιτάλης ὡς πρόσταγμα, καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν γωνίαν. Θὰ κοιμηθῇ χωρὶς νὰ δειπνήσῃ.

Καὶ ἀμέσως ὁ Ζερβίνος ἀφῆκε τὴν θέσιν του, καὶ ἔρπων μᾶλλον ἢ βαδίζων ἐπῆγε καὶ ἐκρύβη εἰς τὴν γωνίαν ἦν τῷ ἔδειξεν ἡ χεὶρ τοῦ κυρίου του. Ἐχώθη δ' ὄλος ὑπὸ τὰς πτέρας, καὶ δὲν τὸν εἶδομεν πλέον, ἀλλὰ τὸν ἠκούομεν πνέοντα, καὶ ὑποκώφως μινυρίζοντα μετὰ παραπόνων.

Μετὰ δὲ τὴν ἐκτέλεσιν ταύτης τῆς καταδικῆς, ὁ Βιτάλης μοὶ ἔδωκε τὸν ἄρτον μου, καὶ τρώγων τὸν ἐδικόν του, διένειμε κατὰ μικρὰ τεμάχια τὰς μερίδας τοῦ Καρδούλη, τοῦ Κάπης καὶ τῆς Δόλσης.

Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τῆς διαμονῆς μου πλησίον τῆς μάνας Βαρθερίνας εἰς εὐζωίαν βεβαίως δὲν εἶχον συνηθίσει. Οὐχ ἦττον ἢ μεταβολὴ τῆς διαίτης μοὶ ἐφάνη δεινὴ.

Ἄ! πόσον ὀθερμὸς ζωμὸς δν μᾶς ἔμαγειρευεν ἡ μάνα Βαρθερίνα καθ' ἑσπέραν, θὰ μοὶ ἐφαίνετο τώρα καλὸς, καὶ ἄς μὴ εἶχε καὶ βούτυρον!

Πόσον εὐάρεστος θὰ μοὶ ἦτον ἡ γωνία μου παρὰ τὴν ἐστίαν! Μετὰ πόσης εὐχαριστήσεως θὰ ἔμβαινον εἰς τὸ στρῶμά μου, ἀναβιβάζων τὸ πέπλωμα ὡς τὴν μύτην!

Ἄλλὰ φεῖ! ποῦ τώρα στρῶμα, ποῦ πέπλωμα; Εὐτυχεὶς ἀκόμη ὅτι εὐρομεν καὶ τὰς πτέρας ἐκεῖνας διὰ ν' ἀπλωθῶμεν εἰς αὐτάς.

Καταπηδημένος, πονῶν τοὺς πόδας, διότι τοὺς εἶχον ἐκδάρει τὰ κρούπελα, ἔτρεμον ὄλος ὑπὸ ψύχους εἰς τὰ κάθυγρά μου ἐνδύματα.

Εἶχεν ἐντελῶς νυκτώσει, καὶ ὕπνον δὲν εἶχον.

— Κτυποῦν τὰ δόντιά σου, εἶπεν ὁ Βιτάλης.

Κρουόνεις;

— Ὀλίγον.

Τότε ἤκουσα ν' ἀνοίγῃ τὸν σάκκον του.

— Τὸ ἱματιοφυλάκιόν μου, εἶπε, πλούσιον δὲν εἶναι. Ἴδου ὅμως ἐδῶ στεγνὸν ὑποκάμισον, καὶ ὁ ὑπενδύτης αὐτός. Ἐβγάλε τὰ ὑγρά σου ἐνδύματα, καὶ λάβε τ' αὐτά. Ἐπειτα χῶσον ὑπὸ τὰς πτέρας, καὶ μετ' ὀλίγον θὰ ζεσταθῆς καὶ θ' ἀποκοιμηθῆς.

Ἄλλὰ δὲν ἐξεστάθην τόσον ταχέως ὅσον ὁ Βιτάλης ἐνόμιζε. Πολλάκις ἐστρεφόμεν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς τὰς πτέρας μου, καὶ οἱ πόνοι τοῦ σώματος καὶ ἡ θλίψις τῆς ψυχῆς δὲν μ' ἀφῆνον νὰ κοιμηθῶ.

Εἰς τὸ ἀεὶς λοιπὸν αὐτὴ θὰ ἦτον ἡ τύχη μου πάντοτε, νὰ περιπατῶ ἄνευ στιγμῆς ἀναψυχῆς ὑπὸ τὴν βροχὴν, νὰ κοιμῶμαι εἰς ἀχυρῶνας, νὰ τρέμω ἐκ τοῦ ψύχους, ὡς μόνον δειπνῶν νὰ ἔχω ὀλίγον ἄρτον ξηρὸν, κἀνένα εἰς δν νὰ εἰπῶ τὰ παράπονά μου, κἀνένα δν ν' ἀγαπῶ; Καὶ ποτὲ πλέον ἢ μάνα Βαρθερίνα;

Ἐνῶ ταῦτα τεθλιμμένος ἐσυλλογιζόμενος, ἔχων τὴν καρδίαν βαρεῖαν καὶ δεδακρυμένους τοὺς ὀφθαλμούς, ἠσθάνθην θερμὴν πνοὴν εἰς τὸ πρόσωπόν μου.

Ἐκτείνας δὲ τὴν χεῖρα, ἀπήντησα τὸ βαθύτριχον δέριμα τοῦ Κάπης.

Ἐίχε πλησιάσει ἀθορύβως εἰς ἐμὲ, καὶ προχωρῶν μετὰ προφυλάξεως εἰς τὰς πτέρας, μ' ἐμύριζεν, ἐλαφρῶς μυκτηρίζων. Ἡ ἀναπνοή του διήρχετο ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ διὰ τῶν τριχῶν μου.

Τί ἤθελε;

Μετ' ὀλίγον ἠπλώθη εἰς τὰς πτέρας πλησίον μου, καὶ ἤρχισε νὰ μοῦ γλύφῃ τὴν χεῖρα.

Συγκινηθεὶς διὰ τὴν θωπείαν του ταύτην ἀνεσηκώθην, καὶ τὸν ἐφίλησα εἰς τὸ ψυχρὸν ρύγχος του.

Τότε ἀφῆκε μικρὰν φωνὴν ὑπόκωφον, καὶ ἔπειτα ἔθηκε τὸν ἐμπρόσθιον πόδα του εἰς τὴν χεῖρά μου, καὶ πλέον δὲν ἐκινήθη.

Τότε ἐλησμόνησα καὶ λύπας καὶ κάματον. Ὁ λαιμὸς μου ἐξεσφίχθη, ἤρχισα ἐλευθερώτερον ν' ἀναπνέω. Δὲν ἤμην πλέον μόνος εἰς τὸν κόσμον, καὶ εἶχον φίλον.

ΣΤ'

Ἡ ἐναρξίς μου.

Τὴν ἐπαύριον ἐκινήσαμεν ἐνωρίς.

Ἡ βροχὴ εἶχε παύσει. Ὁ οὐρανὸς ἦτον κυανοῦς τὴν νύκτα εἶχε φυσήσει ἄνεμος δροσερὸς καὶ σχεδὸν στεγνῶσει τὴν λάσπην. Τὰ πτηνὰ ἔψαλλον φαιδρῶς εἰς τοῦ δρόμου τοὺς θάμνους, καὶ οἱ κύνες ἔπρεχον σκιρτῶντες πέριξ ἡμῶν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὁ Κάπης ὠρθούτο εἰς τοὺς ὀπισθίους του πόδας, καὶ μοὶ ἔστελλεν εἰς τὸ πρόσωπον δύο ἢ τρεῖς ὑλακὰς, ὧν ἐνόουον ἀριστα τὴν σημασίαν.

— Θάρρος, θάρρος! μοὶ ἔλεγον.

Διότι ὁ Κάπης ἦτον νοημονέστατος κύων, τὰ πάντα ἐνόουε, καὶ πάντοτε καταληπτῶς ἐκφράζων ὅ,τι ἤθελε νὰ εἰπῇ. Πολλάκις ἤκουσα περὶ αὐτοῦ ὅτι μόνον ὁ λόγος τῷ ἔλειπεν, ἀλλ' αὐτὴ δὲν ἦτον ἡ γνώμη μου. Εἰς τὴν οὐρὰν του καὶ μόνον ὑπῆρχε περισσότερον πνεῦμα καὶ περισσότερα εὐγλωττία παρὰ εἰς τὴν γλώσσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμούς πολλῶν ἀνθρώπων. Ὅπως δὴ ποτε τοῦ λόγου ποτὲ δὲν ὑπῆρξεν ἀνάγκη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐνοοῦμεθα ἀριστα.

Ἐπειδὴ ποτὲ πρὶν δὲν εἶχον ἐξέλθει τοῦ χωρίου μου, περίεργος ἤμην νὰ ἰδῶ μίαν πόλιν.

Ὁ Ὀρεῖλω ὅμως νὰ δημολογήσω ὅτι ἡ Ὑσσελ δὲν μ' ἐθάμβωσε. Αἱ ἀρχαῖαι πυργῶται οἰκίαι τῆς, εὐδαιμόνας ἴσως καθιστῶσαι τοὺς ἀρχαιολόγους, ἐμὲ μὲ κατέλειπον ἐντελῶς ἀδιάφορον.

Ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι τὰς οἰκίας ταύτας δὲν ἐβλεπον ὑπὸ τὴν γραφικὴν αὐτῶν ἐποψίν.

Μία μόνη ἰδέα ἐπλήρου τὴν κεφαλὴν μου καὶ ἐσκότιζε τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἢ κἂν δι' ἐν καὶ μόνον τοὺς καθίστα ὀξυδερκεῖς, ἐν ὑποδηματοποιεῖον.

Τὰ πέδιλά μου! Ὁ Βιτάλης μοι τὰ εἶχεν ὑποσχεθῆ· ἡ ὥρα ἦλθε νὰ τὰ φορέσω.

Ποῦ ἦτον τὸ μακάριον ἐργαστήριον ὅπου ἐπωλοῦντο;

Αὐτὸ τὸ ἐργαστήριον ἐζήτουν. Ὅλα τ' ἄλλα, πυργίσκοι, ἀψίδες ὀξύτητοι, κίονες, δὲν μ' ἐνδιέφερον οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον.

Διὰ τοῦτο καὶ τὸ μόνον ἀντικείμενον ὃ ἐνθυμοῦμαι εἰς Ὑσσελ εἶναι ἐν ἐργαστήριον σκοτεινόν, καπνισμένον, κείμενον πλησίον τῶν ἀποθηκῶν τῆς ἀγορᾶς. Εἰς τὸ παράθυρόν του εἶχεν ἐκτεθειμένα ὄπλα πεπαλαιωμένα, παλαιὸν ἐνδυμα ἔχον χρυσοῦν σερίτιον εἰς τὰς ῥαφὰς καὶ ἀργυρὰς ἐπομίδας, πολλοὺς λύχνους, καὶ εἰς κλαθία διάφορα σιδηρικά, πρὸ πάντων κλειδαριάς καὶ κλειδιά ἐσκαριασμένα.

Κατέβημεν τρεῖς βαθμίδας διὰ νὰ εἰσέλθωμεν, καὶ εὐρέθημεν εἰς μεγάλην αἴθουσαν, ὅπου τὸ ἡλιακὸν φῶς βεβαίως ποτὲ δὲν εἶχεν εἰσχωρήσει ἀφ' ὅτου ἡ στέγη ἐτέθη εἰς τὴν οἰκίαν.

Πῶς πέδιλα, πρᾶγμα τόσον ὠραῖον, ἦτον δυνατὸν νὰ πωλῶνται εἰς μέρος τόσον βδελυρόν;

Ὁ Βιτάλης ὅμως ἤξευρε τί ἔκαμεν ὅταν ἦλθεν εἰς αὐτὸ τὸ ἐργαστήριον, καὶ μετ' οὐ πολὺ εἶχον τὴν εὐδαιμονίαν νὰ ὑποδεθῶ πέδιλα ἔχοντα καρφία σιδηρᾶ, καὶ βαρύνοντα τοῦλάχιστον δεκάκις ὅσον τὰ ξύλινα κρούπελά μου.

Ἡ ἐλευθεριότης δὲ τοῦ κυρίου μου δὲν περιωρίσθη εἰς τοῦτο καὶ μόνον, ἀλλὰ μετὰ τὰ πέδιλα μ' ἠγόρασεν ἐνδυμα βραχὺ ἐκ κατυφῆ κυανοῦ, περισκελίδα ἐξ ἐριούχου, καὶ πῖλον, ὅ,τι μοι εἶχεν ὑποσχεθῆ.

Κατυφὲν ἐγὼ, ὅστις ποτὲ ἄλλο δὲν εἶχον φορέσει παρὰ γογγύον πανίον! πέδιλα! πῖλον ἐγὼ ὅστις ὡς τότε τὰ μαλλία μου μόνον εἶχον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς μου! Δὲν ἔμενον ἀμφιβολία· ἦτον ὁ ἀριστος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου ὁ Βιτάλης αὐτός, ὁ ἐλευθεριώτερος καὶ ὁ πλουσιώτερος.

Ναὶ μὲν ὁ κατυφὲς ἦτον πατημένος, καὶ τεταμμένον τὸ ἐριούχον τῆς περισκελίδος· οὔτε δὲ μοι ἦτον εὐκολόν νὰ εἰπῶ τί ἦτον τὸ ἀρχικὸν χρώμα τοῦ πῖλου, μεθ' ὅσα ὑπέστη ἐκ βροχῶν καὶ κονιορτοῦ· ἀλλ' ἡ τόση των πολυτέλεια μ' ἐξεθάμβου, καὶ δὲν ἐβλεπον τὰς ἀτελεῖας αἰτινες ἐκρύπτοντο ὑπ' αὐτῶν τὴν λαμπρότητα.

Ἀνυπόμονος ἤμην νὰ φορέσω τὰ ὠραῖα αὐτὰ ἐνδύματα· ἀλλὰ πρὶν μοι τὰ δώσῃ ὁ Βιτάλης

ἐπέφερεν εἰς αὐτὰ ἀλλοιώσεις τινὰς αἰτινες μ' ἐξέπληξαν καὶ μ' ἐλύπησαν.

Ὅταν ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ἔλαβεν ἐκ τοῦ σάκκου τοῦ τὸ ψαλλίδιον, καὶ ἔκοψε τοὺς πόδας τῆς περισκελίδος μου ὡς τὰ γόνατα.

Ἰδὼν δὲ ὅτι ἔμενον ἐκπεπληγμένους ἐμπρός του,

— Τοῦτο γίνεται, μοι εἶπε, μόνον διὰ νὰ μὴ ὁμοιάζῃς ὅλον τὸν κόσμον. Εἴμεθα εἰς τὴν Γαλιαν. ἐπομένως σ' ἐνδύω ὡς Ἴταλόν· ἂν ὑπάγωμεν εἰς τὴν Ἴταλίαν, καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανον, θὰ σ' ἐνδύσω ὡς Γάλλον.

Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ ἐξήγησις αὐτὴ δὲν ἔπαυε τὴν ἐκπληξίν μου, ἐξηκολούθησε·

— Τί εἴμεθα ἡμεῖς; Εἴμεθα καλλιτέχνηται. Δὲν εἶναι ἀληθές; Εἴμεθα ἠθοποιοὶ, καὶ μόνη ἡ ὄψις μας πρέπει νὰ προκαλῆ τὴν περιέργειαν. Νομίζεις ὅτι ἂν ἐπηγαινομέν εἰς τὴν πλατεῖαν ἐνδεδυμένοι ὡς οἱ ἄλλοι πολῖται ἢ οἱ χωρικοὶ, θὰ ἐγύριζε κἀνεὶς νὰ μᾶς ἰδῆ, θὰ ἐστέκετο ἐμπρός μας; Κἀνεὶς δὲν λέγω καλὰ; Μάθε λοιπὸν ὅτι εἰς τὴν ζωὴν ἀπαραίτητον εἶν' ἐνίοτε τὸ δοκεῖν, δηλαδὴ ὄχι μόνον νὰ εἴμεθα, ἀλλὰ καὶ νὰ φαίνωμεθα. Λυπηρὸν εἶναι ἴσως τοῦτο, ἀλλὰ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς νὰ τὸ μεταβάλωμεν.

Ἰδοὺ πῶς, ἐν ᾧ ἤμην Γάλλος τὸ πρῶτ', ἔγινα Ἴταλὸς πρὸ τῆς ἐσπέρας.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ περισκελίς μου ἔφθανε μόνον ὡς τὰ γόνατα, ὁ Βιτάλης μοι ἔδωσε τὰ περιπόδια δι' ἐρυθρῶν ταινιῶν σταυροειδῶς περὶ ὅλην τὴν κνήμην. Εἰς δὲ τὸν πῖλον μου περισταύρωσεν ἐπίσης διαφόρους ταινίας, καὶ τὸν ἐκόσμησε διὰ δέσμης ψευδῶν ἀνθέων.

Δὲν ἠξέυρω πῶς ἄλλοι θὰ μ' εὕρισκον, ἀλλ' εἰλικρινῶς πρέπει νὰ εἰπῶ ὅτι ἐγὼ εὕρισκον τὸν ἐκυτόν μου λαμπρόν. Καὶ οὕτω πρέπει νὰ ἦτον, διότι ὁ φίλος μου Κάπης, ἀφ' οὗ πολλὴν ὥραν μὲ παρετήρησε, μοι ἐξέτεινε τὸν πόδα ὡς εὐχαριστημένος.

Ἡ ἐγκρίσις δὲ τοῦ Κάπης εἰς τὴν μεταμόρφωσίν μου μ' ἐχαροποίησε πρὸ πάντων, διότι ἐν ᾧ ἐνεδυόμην τὰ νέα φορέματα, ὁ Καρδούλης ἐκάθησεν ἀντικρὺ μου, καὶ ἐμμεῖτο ὅλα μου τὰ κινήματα ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον. Ἀφ' οὗ δ' ἐτελείωσεν ἡ μεταμφιέσις μου, ἔθεσε τὰς χεῖράς του εἰς τὰ δύο πλευρά του, ἔκλινε τὴν κεφαλὴν του ὀπίσω, καὶ ἤρχισε νὰ γελᾷ ἐκπέμπων μικρὰς σαρκαστικὰς φωνάς.

Ἦκουσα λεγόμενον ὅτι εἶναι σπουδαῖον ἐπιστημονικὸν ζήτημα ἂν γελῶσιν οἱ πίθηκες. Φρονῶ δὲ ὅτι οἱ τὸ ζήτημα τοῦτο προβάλλοντες εἰσὶ σοφοὶ τοῦ σπουδαστηρίου, ποτὲ μὴ φροντίσαντες τοὺς πίθηκας νὰ σπουδάσωσι. Ἐγὼ δ' ὅστις πολὺν χρόνον ἐξῆσα ἐν οἰκειότητι μετὰ τοῦ Καρδούλη, δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὅτι ἐγέλα, καὶ πολλάκις μάλιστα κατὰ τρόπον ταπεινωτικὸν δι' ἐμέ. Βεβαίως ὁ γέλωίς του δὲν ἦτον ἐντελῶς ὁμοίος πρὸς τὸν τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλ' ὅτε

συμβάν τι προῦκάλει τὴν εὐθυμίαν του, αἱ γωνίαι τοῦ στόματός του ἐσύροντο πρὸς τὰ ὀπίσω, τὰ βλέφαρά του ἐπτύσσοντο, αἱ σιαγόνες του ἐκινουῦντο ταχέως, καὶ οἱ μέλανες ὀφθαλμοὶ του ἐφαίνοντο ἐκπέμποντες φλόγας, ὡς μικροὶ ἀνθρακες ὅταν τις φυσᾷ ἐπ' αὐτῶν.

Ἄλλως τε τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα σημεῖα τοῦ γέλωτος ταχέως ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ τὰ παρατηρήσω παρ' αὐτῷ κατὰ τρόπον λίαν προσβάλλοντα τὴν φιλαυτίαν μου.

— Ἀρ' οὐ τώρα λοιπὸν ἐστολίσθης, μοι εἶπεν ὁ Βιτάλης ὅταν μὲ εἶδε νὰ φορέσω καὶ τὸν πῖλον μου, καιρὸς ν' ἀρχίσωμεν τὴν ἐργασίαν, διότι αὔριον εἶναι ἡμέρα ἀγορᾶς, καὶ ἀνάγκη νὰ δώσωμεν μεγάλην παράστασιν, εἰς ἣν θὰ κάμῃς τὴν ἐναρξίν σου.

Τὸν ἠρώτησα τί ἐννοεῖ λέγων ὅτι θὰ κάμω τὴν ἐναρξίν μου, καὶ μοι εἶπεν ὅτι θὰ παρουσιασθῶ κατὰ πρῶτον εἰς τὸ δημόσιον καὶ θὰ παραστήσω κωμωδίαν.

— Αὔριον, εἶπε, θὰ εἶναι ἡ πρώτη παράστασις μας, καὶ σὺ θὰ παραστήσῃς μετὰ τῶν ἄλλων. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐπαναλάβῃς τώρα τὸ μέρος τὸ διὰ σέ προσδιωρισμένον.

Ἡ ἐκπληξίς ὅμως ἦτις ἐξωγραφίζετο εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου τῷ ἐξήγησεν ὅτι δὲν τὸν ἐννοῶ.

— Μέρος λέγων ἐννοῶ ὅτι θὰ ἔχῃς σὺ νὰ κάμῃς εἰς τὴν παράστασιν. Δὲν σ' ἐπῆρα μετ' ἐμοῦ μόνον διὰ νὰ σοὶ δώσω τὴν εὐχαριστήσιν μακρῶν περιπάτων. Πρὸς τοῦτο δὲν εἶμαι ἀρκετὰ πλούσιος. Σ' ἔχω διὰ νὰ ἐργάζεσαι· ἡ δ' ἐργασία σου θὰ συνίσταται εἰς τὸ νὰ παριστάνῃς κωμωδίας μετὰ τῶν σκύλων μου καὶ μετὰ τοῦ Καρδούλη.

— Ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω νὰ παριστάνω κωμωδίας, ἀνέκραξα περιφοβός.

— Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ σέ διδάξω. Ἐννοεῖς ὅτι ἐκ φύσεως δὲν περιπατεῖ ὁ Κάπης μετὰ τόσης χάριτος εἰς τοὺς δύο ὀπισθίους του πόδας, οὔτε πρὸς ἴδιαν τῆς εὐχαριστήσιν χορεύει ἢ Δόλση εἰς τὸ σχοινίον. Ὁ Κάπης ἐδιδάχθη νὰ ἴσταται ὀρθὸς εἰς τοὺς ὀπισθίους πόδας, καὶ ἡ Δόλση ἐδιδάχθη νὰ χορεύῃ εἰς τὸ σχοινίον. Καὶ μάλιστα πολὺ καὶ πολὺν χρόνον ἐεργάσθησαν διὰ ν' ἀποκτήσωσι τὰ προτερήματα ταῦτα, ὡς καὶ π' ἄλλα ὅσα τοὺς ἀναδεικνύουσι σήμερον ἐπιτηδείους ἡθοποιούς. Καὶ σὺ λοιπὸν πρέπει νὰ ἐργασθῇς διὰ νὰ μάθῃς ὅσα μέρη ἔχεις νὰ παριστάνῃς μετ' αὐτῶν. Ἄς ἀρχίσωμεν τὴν ἐργασίαν μας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχον ἰδέας ὄλων διόλου ἀφελείας περὶ ἐργασίας. Ἐνόμιζον ὅτι ἐργάζεται μόνον ὅστις καλλιεργεῖ τὴν γῆν, σιχίζει ξύλα, πελεκᾷ πέτρας· ἄλλο τι δὲν ἐφανταζόμην.

— Θὰ παραστήσωμεν, ἐξηκολούθησεν ὁ Βιτάλης, δρᾶμα ὀνομαζόμενον «Ὁ ὑπρέτης τοῦ Κ. Καρδούλη», ἢ «ἐκ τῶν δύο τὸ μᾶλλον ζῶον

δὲν εἶναι τὸ νομιζόμενον». Ἴδου ἡ ὑπόθεσις. Ὁ Κ. Καρδούλης εἶχε μέχρι τοῦδε ὑπρέτην ὅστις τὸν νύχαριστεν πολὺ. Ὁ ὑπρέτης οὗτος εἶναι ὁ Κάπης. Ἄλλ' ὁ Κάπης ἐγήρασε, καὶ ὁ Κ. Καρδούλης θέλει νέον ὑπρέτην. Ὁ Κάπης φροντίζει νὰ τῷ τὸν εὐρηθῇ. Δὲν προτείνει ὅμως κυνᾶριον ὡς διάδοχόν του, ἀλλ' ἐν παιδάριον χωρικοῦ ὀνομαζόμενον Ῥεμὴν.

— Καθὼς ἐγὼ ὀνομάζομαι;

— Ὅχι καθὼς ὀνομάζεσαι, ἀλλὰ σὲ τὸν ἴδιον. Ἐρχεσαι ἀπὸ τὸ χωρίον σου, διὰ νὰ γίνῃς ὑπρέτης τοῦ Κ. Καρδούλη.

— Οἱ πίθηκες δὲν ἔχουν ὑπρέτας.

— Εἰς τὰς κωμωδίας ἔχουν. Ἐρχεσαι λοιπὸν, καὶ ὁ Κ. Καρδούλης σὲ βλέπει καὶ εὐρίσκει ὅτι φαίνεσαι ἀνόητος.

— Πολὺ νόστιμον τοῦτο δὲν εἶναι.

— Τί σὲ μέλλει; Εἶναι μόνον διὰ νὰ κάμωμεν νὰ γελάσῃ ὁ κόσμος. Ἀλλὰ φαντάσῃ καὶ ὅτι ἔρχεσαι τῷ ὄντι εἰς ἐνὸς κυρίου διὰ νὰ γίνῃς ὑπρέτης, καὶ ὅτι σοὶ λέγων φέρ' εἰπεῖν νὰ στρώσῃς τὴν τράπεζαν. Ἴδου μάλιστα ἐδῶ μία τράπεζα. Αὐτὴν θὰ μεταχειρισθῶ εἰς τὰς παραστάσεις μας. Ἐλα. Βάλε τὰ πινάκια.

Εἰς τὴν τράπεζαν αὐτὴν ὑπῆρχον πινάκια, ἐν ποτήριον, ἐν μαχαιροπήρουνον καὶ τραπεζομάνδυλον.

Πῶς ἔπρεπε νὰ τὰ βάλω ὅλ' αὐτά;

Τοῦτο ἠρώτων κατ' ἐμαυτὸν, καὶ ἰστάμην ἔχων τεταμέναις τὰς χεῖρας, σκύπτων ἐμπρὸς, τὸ στόμα χάσκον, καὶ δὲν ἤξευρον ποῦ ν' ἀρχίσω. Ὁ κύριός μου ἐχειροκρότησε ξεκαρδιζόμενος.

— Εὐγε, εἶπεν, εὐγε! Ἐξαιρετα. Ἡ ἐκφρασις τῆς φυσιογνωμίας σου εἶναι θαυμασία. Εἶχον πρὸ σοῦ ἐν ἄλλο παιδάριον. Ἐκεῖνο ἔκαμνε τὸν πονηρὸν, ὡς ἂν ἔλεγε· «θὰ ἰδῆτε πῶς ἤξεύρω νὰ προσποισθῶ τὸ ζῶον». Σὺ δὲν λέγεις τίποτε· σὺ εἶσαι, δὲν προσποιεῖσαι. Ἡ ἀφέλειά σου εἶναι θαυμασία.

— Δὲν ἤξεύρω τί πρέπει νὰ κάμω.

— Διὰ τοῦτο εἶσαι ἐξαιρετος. Αὔριον, μετ' ὀλίγας ἡμέρας, θὰ ἤξευρῃς ἄριστα τί πρέπει νὰ κάμῃς. Τότε πρέπει νὰ ἐνθυμηθῇς τὴν σημερινὴν σου ἀμνηγίαν, καὶ τότε νὰ προσποισθῶς ὅτι δὲν θὰ αἰσθάνεσαι πλέον. Ἄν ἤμπορῃς τότε νὰ κατορθώσῃς τὴν αὐτὴν φυσιογνωμίαν καὶ τὴν τωρινὴν σου θέσιν, σοὶ ὑπόσχομαι ὅτι θὰ ἐπιτύχῃς πληρέστατα. Τί ἔχεις νὰ παραστήσῃς εἰς τὴν κωμωδίαν μου; νέον χωρικόν, ὅστις ποτὲ τίποτε δὲν εἶδε καὶ τίποτε δὲν ἤξεύρει. Ἐρχεται εἰς τοῦ πίθηκος, καὶ φαίνεται ἀμαθέστερος καὶ ἀνεπιτηθειότερος παρὰ τὸν πίθηκα. Τοῦτο σημαίνει ὁ τίτλος τοῦ δράματός μου· «Ἐκ τῶν δύο τὸ μᾶλλον ζῶον δὲν εἶναι τὸ νομιζόμενον». Νὰ εἶσαι πλέον ζῶον παρὰ ὁ Καρδούλης, τοῦτο ἔχεις νὰ παραστήσῃς. Διὰ νὰ τὸ παριστᾷς κατ' ἐντέλειαν ἀρκεῖ νὰ μείνῃς ὅτι τώρα εἶσαι ἐπειδὴ

ὅμως τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, πρέπει νὰ ἐνθυμη-
σαι τί ἦσο, καὶ νὰ γίνῃς διὰ τῆς τέχνης ὅ,τι
δὲν θὰ εἶσαι πλέον ἐκ φύσεως.

Ἡ ὑπηρετής τοῦ Κ. Καρδούλη δὲν ἦτον με-
γάλη κωμωδία, καὶ ἡ παράστασις τῆς δὲν διήρ-
κει ὑπὲρ τὰ εἴκοσι λεπτά τῆς ὥρας. Ἡ προγυμνα-
σία μας ὅμως διήρκεσεν ὑπὲρ τὰς τρεῖς ὥρας,
διότι ὁ Βιτάλης ἀπῆτει νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν
τὸ αὐτὸ δις, τετράκις, δεκάκις, τὰ κυνάρια καὶ
ἐγώ.

Οἱ κύνες εἶχον λησμονήσει μέρη τινὰ τῆς πα-
ραστάσεως, καὶ ἀνάγκη ἦτον νὰ τὰ μάθουν ἐκ
νέου.

Ἐθαύμασα τότε ἰδὼν τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν
πραότητα τοῦ κυρίου μας. Εἰς τὸ χωρίον μας
κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν μετεχειρίζοντο τὰ
ζῶα οἱ χωρικοὶ, ἀλλ' αἱ ὕβρεις καὶ τὰ κτυπήματα
ἦσαν αἱ μόναι μέθοδοι τῆς ἀνατροφῆς των.

Ἐκεῖνος δὲ, ὅσον διήρκεσεν αὐτῇ ἡ προγυμνα-
σία, οὔτε ἀπαξ δὲν ἐθύμωσεν· οὔτε ἀπαξ δὲν ἐ-
πρόφερον ὕβριν.

— Αἱ! ἄς ἀρχίσωμεν πάλιν, ἔλεγε σοβαρῶς
ὅταν δὲν ἐπετύγχανεν ὅ,τι ἤθελε. Δὲν κάμνεις
καλὰ, Κάπη· δὲν προσέχεις, Καρδούλη. Ὁ ἀ μα-
λώσωμεν.

Τίποτε περισσώτερον. Τοῦτο ὅμως ἤρει.

— Αἱ λοιπὸν, μοὶ εἶπεν ὅταν ἐτελείωσεν ἡ
γυμνασία, πιστεύεις ὅτι θὰ μάθῃς νὰ παρισάνῃς;

— Δὲν ἤξεύρω.

— Τὸ βραβύνεσαι;

— Ὅχι· διασκεδάζω.

— Τότε λοιπὸν καλὰ εἴμεθα. Εἶσαι εὐφυῆς,
καὶ τὸ καλῆτερον ἴσως, εἶσαι προσεκτικὸς. Διὰ
προσοχῆς καὶ εὐπειθείας ὅλα κατορθώνονται. Ἰδὲ
τὰ κυνάρια μου, καὶ παράβαλέ τα πρὸς τὸν Καρ-
δούλην. Αὐτὸς εἶναι ζωηρότερος, ἴσως καὶ εὐφρέ-
στερος, ὅχι ὅμως ἐπίσης εὐπειθής. Μανθάνει εὐ-
κόλως ὅ,τι διδάσκεται, ἀλλὰ καὶ ἀμέσως τὸ
λησμονεῖ. Προσέτι ποτὲ δὲν κάμνει εὐχαρίστως
ὅ,τι τῷ ζητεῖται. Ἐξάνισταται πάντοτε καὶ
ἐναντιοῦται. Οὕτως εἶναι ἡ φύσις του· διὰ τοῦτο
δὲν θυμόνω. Ὁ πίθηξ δὲν ἔχει καθὼς ὁ σκύλος
τὴν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος, καὶ διὰ τοῦτο
εἶναι πολὺ κατώτερός του. Τὸ ἐννοεῖς;

— Νομίζω.

— Ἐσο λοιπὸν προσεκτικὸν, παιδίον μου.
Ἐσο εὐπειθές. Ὅ,τι ἔχεις νὰ κάμῃς, κάμνε το
ὅσον ἡμπορεῖς καλῆτερα. Εἰς τὴν ζωὴν τοῦτο
εἶναι τὸ πᾶν.

Ἐν ᾧ οὕτω συνδιελεγόμεθα, ἔλαβον τὸ θάρ-
ρος νὰ τῷ εἰπῶ ὅτι πρὸ πάντων εἰς αὐτὴν τὴν
προγυμνασίαν μ' ἐξέπληξεν ἡ ἀτάραχος ὑπομονὴ
μεθ' ἧς ἐφέρετο καὶ πρὸς τὸν Καρδούλην, καὶ
πρὸς τοὺς κύνας, καὶ πρὸς ἐμέ.

— Τότε ἐλαφρῶς ἐμειδίασε.

— Προφανὲς εἶναι, μοὶ εἶπεν, ὅτι μέχρι τοῦδε
ἐζητησες μάγον μεταξὺ χωρικῶν οἵτινες εἶναι τρα-

γεῖς πρὸς τὰ ζῶα, καὶ ἀναγκαῖον νομίζουσιν δι'
ὀρθῆς ῥάβδου πάντοτε νὰ τὰ ὀδηγοῦν. Εἶναι
πλάνη, καὶ λυπηρά. Διὰ βαρβαρότητος ὀλίγα
κατορθοῦνται, δι' ἠπιότητος ὅμως πολλὰ, ἀν' ὅχι
ὅλα. Τὸ κατ' ἐμὲ, χωρὶς ποτὲ νὰ θυμώσω, κα-
τέστησα τὰ ζῶά μου ὅποια τὰ βλέπεις. Ἄν τὰ
ἐκτύπων, θὰ ἦσαν περίφοβα, καὶ ὁ φόβος παρα-
λύει τὴν νοημοσύνην. Προσέτι ἂν ἐθύμονον κατ'
αὐτῶν, δὲν θὰ ἤμην ὅ,τι εἶμαι, καὶ δὲν θὰ εἶ-
χον ἀποκτήσει τὴν ἀκατάβλητον ταύτην ὑπο-
μονὴν δι' ἧς ἐκέδησα τὴν ἐμπιστοσύνην σου·
διότι ὅστις διδάσκει τοὺς ἄλλους, διδάσκεται
ὁ ἴδιος. Τὰ κυνάρια μου δὲν μοὶ ἔδωκαν ὀλιγώ-
τερα μαθήματα ἀφ' ὅσα ἔλαβον παρ' ἐμοῦ. Ἀνέ-
πτυξα τὴν νοημοσύνην των, καὶ ἐκεῖνα διέπλα-
σαν τὸν χαρακτῆρά μου.

Οἱ λόγοι οὗτοι μοὶ ἐφάνησαν τόσον παράδο-
ξοι, ὥστε ἤρχισα νὰ γελοῦ.

— Σοὶ φαίνεται, δὲν εἶναι ἀληθές; πολὺ πα-
ράδοξον, ὅτι κυνάριον δύναται νὰ διδάξῃ ἀνθρω-
πον; Καὶ ὅμως εἶναι ἀληθέστατον. Σκέφθητι ὀ-
λίγον. Δέχεσαι ὅτι τὸ κυνάριον εἶναι ὑπὸ τὴν
ἐπιρροὴν τοῦ κυρίου του;

— Βεβαίως.

— Τότε θὰ ἐννοήσῃς ὅτι ὁ κύριός του εἶναι
ἠναγκασμένος νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του
ὅταν ἀναλαμβάνη τὸ κυνάριον τὴν ἀνατροφήν.
Ἐπίσης ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὅτι ὅταν διδάσκω
τὸν Κάπην παραφέρομαι καὶ θυμόνω. Τί θὰ κάμῃ
ὁ Κάπη; Ὁ ἀ συνηθίσῃ καὶ αὐτὸς νὰ θυμόνῃ καὶ
νὰ παραφέρηται. Ἀκολουθῶν δηλαδὴ τὸ παρά-
δειγμά μου, θέλει διαφθαρῆ. Ὁ κύων εἶναι σχε-
δὸν πάντοτε τὸ κάτοπτρον τοῦ κυρίου του· ὅστις
βλέπει τὸν ἑνα βλέπει τὸν ἄλλον. Δεῖξόν μοι
τὸν κύνα σου, καὶ θὰ σ' εἰπῶ τίς εἶσαι. Ὁ λη-
στής ἔχει σκύλον κακότροπον, ὁ κλέπτης κλέ-
πτῃν, ὁ ἀμαθὴς χωρικὸς σκύλον ἀγροῦτικον, ὁ δ'
ἐξηγγελισμένος καὶ ἡμερος ἄνθρωπος κύνα εὐά-
ρεστον.

Οἱ σύντροφοί μου, τὰ κυνάρια καὶ ὁ πίθηξ εἶ-
χον ὑπὲρ ἐμὲ τὸ μέγα πλεονέκτημα ὅτι ἦσαν
συνηθισμένοι νὰ παρουσιάζωνται εἰς τὸ κοινόν,
ὥστε ἀφόβως εἶδον ἀνατέλλουσαν τὴν ἐπαύριον.
Αὐτοὶ δὲν εἶχον ἢ νὰ ἐπαναλάβουν ἀπλῶς ὅ,τι
εἶχον ἤδη πράξει ἑκατοντάκις, χιλιάκις ἴσως ὡς
τότε.

Ἐγὼ ὅμως δὲν ἤμην ἥσυχος ὡς αὐτοὶ καὶ δὲν
εἶχον τὴν ἰδίαν πεποιθήσιν. Τί θὰ ἔλεγεν ὁ Βι-
τάλης ἂν τὸ μέρος μου δὲν κατάρθουν νὰ τὸ
παραστήσω καλῶς; Τί θὰ ἔλεγον οἱ θεαταί;

Ἡ ἀνησυχία αὕτη ἐτάραττε τὸν ὕπνον μου,
καὶ ὅτε ἀπεκοιμήθην ὠνευρεῖσθην ἀνθρώπους, οἵ-
τινες ἐξεκαρδιζόντο περιγελῶντές με.

Μεγάλη ἐπομένως ἦτον ἡ συγκίνησις μου ὅτε
τὴν ἐπαύριον ἐξήλθομεν τοῦ ξενοδοχείου μας καὶ
ἐπορεύθημεν πρὸς τὴν πλατεῖαν ὅπου ἐπρόκειτο
νὰ παραστήσωμεν.

Ὁ Βιτάλης ἐπροπορεύετο, ἔχων τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ, τὸ στήθος προτεταμένον, καὶ ἐκίνει κατὰ ῥυθμὸν χεῖρας καὶ πόδας, παίζων στρόβιλον ἐπὶ μεταλλίνον αὐλίσκου.

Εἶπετο ὁ Κάπης, καὶ εἰς τὴν βράχιν αὐτοῦ ἐβρηνύετο ὁ κύριος Καρδούλης ἐν στολῇ Ἄγγλου στρατηγοῦ. Εἶχεν ἐρυθρὸν ἔνδυμα καὶ περισκελίδας, καὶ χρυσὰ ἐπερράμενα σειρίτια· εἰς δὲ τὴν κεφαλὴν ἐφόρει τρίπτυχον, ὃν ἐκόσμου πτερά.

Ὅπισω δ' αὐτῶν, εἰς ἀπόστασιν τινα ἐβάδιζον ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς ὁ Ζερβίνος καὶ ἡ Δόση.

Ἐγὼ δὲ ἤμην ὁ οὐραγὸς τῆς συνοδίας, ἥτις, ὡς ἐκ τῶν ἀποστάσεων ἄς προσδιώρισεν ὁ κύριος ἡμῶν, κατεῖχεν ἰκανὴν ἔκτασιν τῆς ὁδοῦ.

Ἄλλ' ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τῆς παρελάσεως ἡμῶν προὔκαλουν τὴν κοινὴν προσοχὴν οἱ ὀξεῖς ἤχοι τοῦ αὐλίσκου, οἵτινες εἰσδύοντες μέχρι τῶν ἀπωτάτων μυχῶν τῶν οἰκιῶν, διήγειρον τὴν περιέργειαν τῶν κατοίκων τοῦ Ἰσσελ. Πάντες ἔτρεχον εἰς τὰς θύρας διὰ νὰ μᾶς ἴδωσιν ὡς διηρχόμεθα, καὶ ὄλων τῶν παραθύρων τὰ παραπετάσματα ταχέως ἤγειροντο.

Τινὰ παιδιὰ μᾶς παρηκολούθουν· τινὲς χωρικοὶ ἐκθαμβοὶ ἤρχοντο καὶ αὐτοὶ κατόπι, καὶ ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πλατείαν, εἶχομεν ὀπίσω καὶ περίξ μας ἀληθῆ συνοδίαν.

Τὸ θέατρόν μας τάχιστα κατηρτίσθη· συνίστατο δὲ ἐξ ἐνὸς σχοινίου δεδεμένου εἰς τέσσαρα δένδρα, οὕτως ὥστε ἀπετέλει τετράπλευρον ἐπίμηκες, καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ κατελάβομεν θέσιν.

Τὸ πρῶτον μέρος τῆς παραστάσεως συνίστατο εἰς διαφόρους ἐπιδείξεις τῶν κυναρίων· τί ὅμως ἦσαν αἱ ἐπιδείξεις αὗται δὲν ἤμπορῶ νὰ τὸ εἰπῶ, διότι ἤμην ὄλος ἀπησχολημένος ὑπὸ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ μέρους μου, καὶ κατειχόμεν ὑπὸ μεγάλης ἀνησυχίας.

Ἐνθυμοῦμαι δὲ μόνον ὅτι ὁ Βιτάλης εἶχεν ἀφήσει τὸν αὐλίσκου του, καὶ λαβὼν εἰς τὰς χεῖράς του βάρβιτον ἢ βιολίον, συνώδευε δι' αὐτοῦ τὰ γυνάσματα τῶν κυνῶν, παίζων πότε μελωδίας χορῶν, πότε ἄλλην μουσικὴν γλυκεῖαν καὶ περιπαθῆ.

Τὸ πλῆθος ταχέως συνῆλθε περὶ τὰ σχοινία μᾶς, καὶ ὅταν περιέφερον τὸ βλέμμα περίξ μου, μηχανικῶς μᾶλλον παρ' ἀπὸ σκοποῦ, ἔβλεπον κόρας ὀφθαλμῶν καθ' ἑκατοντάδας, αἵτινες μᾶς ἠτένιζον, ὡς σπινθηροβολοῦσαι.

Ἀφ' οὗ δ' ἡ πρώτη παράστασις ἐτελείωσεν, ὁ Κάπης ἔλαβεν ἕνα δίσκου εἰς τοὺς ὀδόντας, καὶ βαδίζων ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν του ἤρχισε νὰ περιέρχεται τὴν «ἀξιότιμον ὀμήγουριν». Ὅταν οἱ ὀβολοὶ δὲν ἐπιπτον εἰς τὸν δίσκου, ἵστατο, καὶ καταθέτων αὐτὸν πρὸς τὰ ἐντὸς τοῦ κύκλου, μακρὰν τῶν χειρῶν, ἔθετε τοὺς δύο ἐμ-

προσθίους του πόδας ἐπὶ τοῦ δυστρόπου θεατοῦ, τὸν προσεγαύγιζε δις ἢ τρίς, καὶ ἐκτύπα ἐπανειλημμένως εἰς τὸ θυλάκιον ὅπου ὑπέθετε κρυπτόμενον τὸ βάλαντιον.

Καὶ τὸ δημόσιον ἐξεκαρδίετο, καὶ εὐθυμοὶ λόγοι καὶ σκώμματα ἀντηλλάσσοντο.

— Πονηρὸν εἶναι τὸ κυναρίον. Ἡξέρει τίνες ἔχουν τὸ βάλαντιον πλήρες.

— Ἐλα, τὴν χεῖρα εἰς τὸ θυλάκιον!

— Θὰ δώσῃ.

— Δὲν θὰ δώσῃ.

— Ἡ κληρονομία τοῦ θεοῦ σου θὰ σοὶ τ' ἀποδώσῃ.

Καὶ τέλος ὁ ὀβολὸς ἐξήρχετο ἀπὸ τὰ βάθη ὅπου ἐκρύπτετο.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Βιτάλης, χωρὶς λέξιν νὰ εἰπῆ, ἀλλὰ τὸν δίσκου ἐπιμόνως παρακολουθῶν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ἔπαιζεν εἰς τὴν βάρβιτον του μελωδίας εὐθύμους, ὑψῶν καὶ καταβιβάζων αὐτὴν κατὰ τὸν ῥυθμὸν.

Μετ' ὀλίγον ὁ Κάπης ἐπέστρεψε πλησίον τοῦ κυρίου του, ὑπερηφάνως φέρων πλήρη τὸν δίσκου.

Ἦδη ἤρχετο ἡ σειρὰ τοῦ Καρδούλη καὶ ἐμοῦ.

— Κυραὶ καὶ κύριοι, εἶπεν ὁ Βιτάλης, χειρονομῶν διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἥτις ἐκράτει τὸ πλῆκτρον, καὶ διὰ τῆς ἄλλης ἥτις ἐκράτει τὴν βάρβιτον, θὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸ θέαμα δι' ὠραιοτάτης κωμωδίας, καλουμένης: «Ὁ ὑπρέτης τοῦ Κ. Καρδούλη», ἢ «ἐκ τῶν δύο τὸ μᾶλλον ζῶον δὲν εἶναι τὸ νομιζόμενον». Ἄνθρωπος ὡς ἐγὼ δὲν καταδέχεται νὰ ἐπαινέσῃ ἐκ προομιῶν τὰ δράματα καὶ τοὺς ὑποκριτὰς του. Ἐν λοιπὸν μόνον σὰς λέγω· τεντώσατε τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀνοίξατε τ' αὐτία σας, καὶ ἐτοιμάσατε τὰς χεῖράς σας διὰ χειροκροτήσεις.

«Ὅ, τι δ' ὠνόμαζεν «ὠραιοτάτην κωμωδίαν» ἦτον ἀληθῶς παράστασις παντόμιμος, καθ' ἣν σχηματῶν μόνον γίνεται χρῆσις καὶ ὄχι λόγων. Τοῦτο δὲ καὶ δὲν ἠδύνατο ἄλλως νὰ ἔχῃ, διότι δύο ἐκ τῶν πρωτίστων ἡθοποιῶν, ὁ Καρδούλης καὶ ὁ Κάπης, δὲν ἤξευρον νὰ ὀμιλῶσιν, ὁ δὲ τρίτος (ὅστις ἤμην ἐγὼ) ἦτον ἐντελῶς ἀνίκανος δύο λέξεις νὰ διαθρῶσῃ.

Ἄλλ' ἵνα καταστήσῃ τὰ σχήματα τῶν ὑποκριτῶν του καταληπτότερα, ὁ Βιτάλης τὰ συνώδευε διὰ τινῶν λέξεων, αἵτινες προδιέθετον καὶ ἐξήγουν τοῦ δράματος τὰς σκηνάς.

Οὕτω, παίζων ὑποκόπως μελωδίαν ἐμβατήριον, ἀνήγγειλε τὴν εἴσοδον τοῦ Κ. Καρδούλη, Ἄγγλου στρατηγοῦ, κερδήσαντος βαθμοὺς καὶ περιουσίαν εἰς τοὺς Ἰνδικοὺς πολέμους. Μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ὁ Κ. Καρδούλης μόνον ὑπέρτερον εἶχε τὸν Κάπην· ἀλλ' ἀπὸ τοῦδε ἤθελε νὰ λάβῃ ἄνθρωπον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, διότι τὰ χρηματικά του μέσα τῷ ἐπέτρεπον τὴν πολυτέλειαν ταύτην. Ἀρκετὸν χρόνον ἦσαν τὰ ζῶα

δοῦλοι τῶν ἀνθρώπων. Καιρὸς ἦτον πλέον νὰ μεταβληθῶσι τὰ πράγματα.

Μέχρις οὗ φθάσῃ αὐτὸς ὁ ὑπνρέτης, ὁ στρατηγὸς Καρδούλης ἐπεριπάτει ἄνω καὶ κάτω, καπνίζων τὸ σιγάρον του. Νὰ ἐβλέπετε πῶς ἐφύσα τὸν καπνὸν του εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κοινοῦ!

Ἄλλ' ἤρχισε ν' ἀνυπομονῆ ὁ στρατηγὸς, νὰ περιστρέφῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς του, ὡς ἂν ἐμελλε νὰ ἐκτραγῆ ὁ θυμὸς του. Ἐδάγκανε τὰ χεῖλη του, καὶ ἐκτύπα διὰ τοῦ ποδὸς τὸ ἔδαφος.

Εἰς δὲ τὸ τρίτον κτύπημα τοῦ ποδὸς ὤφειλον ἐγὼ νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὴν σκηνὴν, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Κάπης.

Ἄν εἶχον λησμονήσει τὸ μέρος μου, ὁ κύων θὰ μοὶ τὸ ἐνεθύμιζεν. Εἰς τὴν ὠρισμένην στιγμήν μοὶ ἐξέτεινε τὸν πόδα καὶ με εἰσήγαγε παρὰ τῷ στρατηγῷ.

Οὗτος δὲ, ἰδὼν με, ὕψωσε τοὺς δῦο βραχίονας ὡς ἐν ἀπελπισίᾳ. Πῶς; Αὐτὸν τὸν ὑπνρέτην λοιπὸν τῷ ἐπρότεινον; Ἐπειτα δὲ ἤλθε καὶ μ' ἐκύτταξεν ὑπὸ τὴν μύτην, καὶ ἐστρέφετο πέριξ μου, ὕψων τοὺς ὤμους.

Ἡ ἔκφρασις του ἦτον τόσον κωμικὴ, ὥστε ἐξερράγησαν ὄλοι εἰς γέλωτα, διότι ἐνόουν ὅτι μ' ἐξελάμβανεν ὡς ἐντελῶς ἀνόητον. Εἰς τοῦτο δ' ἐσυμφώνουν καὶ οἱ θεαταί.

Τὸ δράμα ἐνοσεῖται ὅτι εἶχε σκοπὸν νὰ καταδείξῃ τὴν εὐθειάν μου ταύτην ὑφ' ὅλας τὰς φάσεις της. Εἰς ἐκάστην σκηνὴν ὤφειλον νέαν τινὰ νὰ κάμω ἀνοησίαν, ἐν ᾧ ὁ Καρδούλης ἐξ ἐναντίας εὗρισκε νέας πάντοτε ἀφορμὰς ἵνα ἀναπτύσῃ τὴν ἐπιτηδειότητα καὶ τὴν νοημολογίαν του.

Ἄφ' οὗ πολλὴν ὥραν μ' ἐξέτασεν, ὁ στρατηγὸς, ἐλεήσας με, με διέταξε τέλος νὰ προγευματίσω.

— Ὁ στρατηγὸς νομίζει ὅτι τὸ παιδάριον αὐτὸ ἀφ' οὗ φάγη, θὰ παύσῃ νὰ εἶναι τόσον ἀνόητον, ἔλεγεν ὁ Βιτάλης. Ὁὰ τὸ ἰδῶμεν.

Καὶ ἐκαθήμην ἐμπρὸς μικρᾶς ἐστρωμένης τραπέζης, ὅπου ἦτον τὸ πινάκιόν μου, καὶ τὸ χειρόμακτρον ἐπ' αὐτοῦ.

Τί νὰ τὸ κάμω αὐτὸ τὸ χειρόμακτρον;

Ὁ Κάπης μοὶ ὑπεδείκνυεν ὅτι πρέπει νὰ τὸ μεταχειρισθῶ.

Ἄλλὰ πῶς;

Ἄφ' οὗ πολλὴν ὥραν ἐδοκίμασα, τέλος τὸ μετεχειρίσθην ὡς ῥινόμακτρον, ἀπομυζάμενος εἰς αὐτό.

Τότε ὁ στρατηγὸς ἐξεκαρδίσθη, καὶ ὁ Κάπης ἐπεσεν ἀνάσκελα, ἀνατραπείς ὑπὸ τῆς εὐθειας μου.

Ἰδὼν ὅτι ἐσφαλα, ἐκύτταξα πάλιν τὸ χειρόμακτρον, καὶ ἐφαινόμην ἀπορῶν πῶς νὰ τὸ μεταχειρισθῶ.

Τέλος συνέλαβα μίαν ἰδέαν. Ἐστρίψα τὸ

χειρόμακτρον, καὶ τὸ ἔδεσα εἰς τὸν λαιμόν μου ὡς λαιμοδέτην.

Ἐκ νέου ἀνεκάγχασεν ὁ στρατηγὸς, ἐκ νέου ἐπεσεν εἰς τὴν ῥάχιν του ὁ Κάπης.

Καὶ οὕτως ἐξηκολούθησα, μέχρις οὗ ὁ στρατηγὸς, ἀπολέσας τὴν ὑπομονήν, μ' ἐδίωξεν ἀπὸ τοῦ σαμνίου μου, ἐκάθησεν ὁ ἴδιος εἰς αὐτό, καὶ ἔφαγε τὸ πρόγευμά μου.

Ἄ! ὁ στρατηγὸς ἤξευρε πῶς νὰ μεταχειρισθῆ τὸ χειρόμακτρον. Μετὰ πόσης χάριτος τὸ ἐπέρασεν εἰς τὴν κουμβότρυπαν τῆς στολῆς καὶ τὸ ἐξέτεινε εἰς τὰ γόνατά του! Μετὰ πόσης κομψότητος ἔκοψε τὸ ψαμίον καὶ ἔπιε τὸ ποτήριον του!

Ἄλλ' ἀκαταμάχητον ἐντύπωσιν ἐπροξένησαν οἱ εὐγενεῖς τρόποι του πρὸ πάντων ὄταν, μετὰ τὸ τέλος τοῦ προγεύματος, ἐζήτησε καλαμίδα, καὶ ἤρχισε νὰ καθαρίζῃ δι' αὐτῆς τοὺς ὀδόντας του μετὰ πλείστης ταχύτητος.

Τότε χειροκροτήσεις ἐξερράγησαν πανταχόθεν, καὶ ἡ παράστασις ἐτελείωσεν ἐν θριαμβῷ.

Πόσον νοήμων ἦτον ὁ πίθηξ! πόσον ὁ ὑπνρέτης του ἦτον ἀνόητος!

Ὅταν δ' ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ὁ Βιτάλης με συνεχάρη, καὶ τόσον ἠθοποιὸς ἤμην ἤδη, ὥστε ἠσθάνθη ἐμαυτὸν ὑπερήφανον διὰ τὸν ἔπαινον τοῦτον.

[Ἐπειτὰ συνέχισα]

Ἐκ τοῦ παρ' ἡμῶν ἐσχάτως κινηθέντος ζητήματος τῆς ὑποβρυχίου ποντοπολιᾶς λαβόντες ἀφορμὴν, καλὸν ἐνομίσαμεν νὰ ἀνακοινώσωμέν τι ἐπὶ τοῦτου ββασιμον πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἐστίας. Ἐπὶ τούτῳ ἀπετάθημεν πρὸς τὸν πεπαιδευμένον διευθυντὴν τῆς Σχολῆς τῶν ναυκλάστρων κ. βαρώνον Γύλδεγκρον, ὅστις εὐηρεστήθη νὰ ἀπευθῆν ἡμῖν τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν. «Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐπιστολῆς ὑμῶν δὲν ἔχω τι καλλίτερον νὰ πρᾶξω ἢ νὰ ἀποσεῖλω ὑμῖν τὴν πραγματείαν, τὴν ὁποίαν συνέταξα πρὸ τινος ἐν τῇ Σχολῇ τῶν τορπίλλων, καὶ τῆς ὁποίας τὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν ἐπεμελήθη ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ κ. Α. Γαρουφαλιάς. Ἡ πραγματεία αὕτη πραγματεύεται ἀποκλειστικῶς περὶ ὑποβρυχίων πλοίων, καὶ δεικνύει ὅτι οὐδὲ τὰ μεγάλα Κράτη κατῴρθωσαν ἔτι νὰ μεταχειρισθῶσι τὸ μέσον τοῦτο διὰ τὰς τορπίλλας.

Ἀρχὴν ἔχων ν' ἀφίσταμαι πάσης ἐπιχειρήσεως ἐν Ἑλλάδι, ἥτις δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ματαίας δαπάνας εἰς πειράματα, ἀπέχω τοῦ ν' ἀσχοληθῶ εἰς τὰς δοκιμὰς αἰτίας γίνονται ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, πρὶν ἢ τὰ μεγάλα Κράτη ἐκφράσωσιν ἐπ' αὐτοῦ τὴν γνώμην αὐτῶν, καὶ δύναται τις νὰ ἦνε βέβαιος περὶ ἐπιτυχῶς τινος ἐκβάσεως».

Ἐκ τῆς μνημονευομένης ἀνωτέρω πραγματείας παρατίθεμεν τὴν ἐπομένην συνοπτικὴν περίληψιν, ἐξ ἧς δύναται τις νὰ λάβῃ ἀκριθεῶς ὅπως οὖν ἐνοίαν τῶν μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῆς ναυτικῆς ἐπιστήμης γενομένων ἐν τῷ ζήτηματι τῆς ὑποβρυχίου ποντοπολιᾶς. Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΥΠΟΒΡΥΧΙΩΝ ΠΛΟΙΩΝ

Ὁ Roger Bacon, ὅστις ἔζη κατὰ τὴν ἱε' ἐκατονταετηρίδα, ἀναφέρει μεταξὺ τῶν ἄλλων θαυμασιῶν, ἅτινα ἀπαριθμεῖ, καὶ ὑποβρυχία πλοῖα. «Ἐτι δὲ» λέγει, «ἐργαλεῖα δύνανται νὰ κα-